

„Van rondom rust.“

Maar nu heeft de Heere mijn God mij van rondom ruste gegeven: er is geen tegenpartijder, en geene bejegening van kwaad. I Kon. V:4.

In het leven der volkeren wisselen vrede en oorlog elkaar gestadig af. Zoo is het in onze dagen, en zoo was 't van ouds ook in Israël. In de dagen van Mozes, in de eeuwen der Richteren, en in de tijden van David was er gesadige woeling en onrust. En had het volk des Heeren van Josef af tot Mozes toe in 't land van Gosen al stillen vrede genoten, ook aan dien vrede kwam ten slotte een einde, en nauwelijks is het uit Egypte, of in de woestijn keert de volksrust aanstonds weder, om in de periode der Richteren eeuw na eeuw voort te duren. Feitelijk kan men dan ook zeggen, dat na den vrede in 't land van Gosen eerst onder Salomo's Koninkrijk bewind de volksvrede onder Israël terugkeerde, en althans een korte periode stand hield. Bij de inwijding van den nieuw gebouwen tempel was Salomo er zelfs van doordrongen, dat op dat oogenblik, bij wijte van hooge uitzondering, een heilige volksvrede onder Israël heerschen mocht. Mijn vader David, zoo betuigde hij, kon dit huis niet bouwen van wegen den oorlog, maar nu heeft de Heere mijn God mij van rondom rust gegeven, daar is nu geen wederpartijder meer, en daar is geen bejegening van kwaad.

Dat was voor Israël een heerlijk oogenblik, het genoot er ten volle in, en het was weelde van rondom, toen de prachtige tempel geopend en ingewijd werd, maar lang geduurd heeft die heerlijke vrede-toestand niet. Salomo zelf heeft straks, door de weelde verleid, zijn God vergeeten, zwerft in afgoderij mee af, en liet zich door de heidensche vrouwen, die hij ten huwelijk nam, verleiden.

Uitert kort heeft de weelde van Salomo's vrede dan ook geduurd. Reeds onder zijn zoon Rehabeam kwam het grooter deel van Israël tot afval. Te Dan en Bersaba werden de nabooste tempelken opgebroken. En wel verre van in te sluimeren bij het vredeleed, dat Salomo gezongen had, is het tot Bethelchem toe in het heilige land van Salomo's sterfverf veel overvloed en onrust geworden.

Het van rondom ruste was onder Salomo Israels glorie, doch nauwelijks was Salomo ten grave uitgedragen, of de onrust kwam weder op, en tot het einde toe was de vrede uit Israël gebannen.

Dit van rondom ruste spreekt ook ons in een stuk van ons eigen verleden toe. Na de worsteling op leven en dood, ons door Sparje aangedaan, naderde ook voor ons een periode dat van rondom rust werd; doch lang heeft 't niet geduurd, of op nieuw overvielen ons de oorlogsjaren en in zekeren zin hield dit aldoor aan tot de Revolutie van Parijs ook hier uitbrak, en Napoleon ons als vrij volk vernietigde. En scheen er daarna al vrede te komen, reeds in 1830 geraakten we op nieuw in oorlog, tot ten slotte, eerst tegen jaar later, ook van ons volk kon gezegd worden, dat er nu van rondom ruste kwam, en die toen ingetreden ruste heeft meer dan een halve eeuw mogen duren. Dit hield aan tot vóór nu vijf jaren, maar toen brak weer de fatale jimmer uit, en al mogen we onzen God danken, dat we zelf als volk buiten den oorlog mochten blijven, hard heeft de nood des levens toch sinds ook ons geknakt, en nog lange jaren zal de ramp die ons hierin overviel, haar nawerf gevoelen doen.

Evenals Israël onder Salomo zoo heeft ook Nederland de vorige eeuw een periode van rondom ruste mogen genieten, maar stand hield die weelde ook ten onzent niet. Wel toch hoort men nu van een komend welstand spreken, en beelden niet weinigen zich in, dat straks de eeuwige vrede zal worden ingeluid, maar wie mede voelt met zijn volk bespuert toch nu reeds, wat onzekerheden intreden, wat nieuwe noodden ons bedreigen, en hoe uiterst zwak het fundament is, waarop de nieuw opgedane wereldvrede alsnu zal moeten rusten. Men bidt om vrede, men duist schiet op vrede rekenen, soms zelfs kunnen we onze overleggingen niet van de heerlijke vredesgedachte vervreemden, maar toch blijft in de verte de brandklonk luiden, en is 't schier of de rookende vlammen reeds weer uitslaan.

Een duurzaam voortleven in wat van rondom rust zal wezen, wacht Gods kinderen eerst op de nieuwe aarde onder den nieuwen hemel, maar is ons voor ons leven op deze ingetrokken wereld niet beschieden. Een enkel maal moge er een Salomonische periode in ons volksleven inschrijven, maar gelijk het in de dagen van Israël was, zoo blijft 't ook nu; een spannende onrust en een dreigen van het we blijven ook voor ons de regel, met slechts zeer korte uitzonderingen van wat meer vrede, dan vrede Gods op aarde is. Zoo lighen de historische feiten er toe, en zoo zal 't voortduren tot aan het einde. Een enkel maal als bij hooge uitzondering een korte periode van rondom rust; doch dan ook juist door die rust, evenals in Salomo's dagen, de wereldzin op nieuw uitbrekend, de afval van den hoogen God steeds verder voortkruipend, juist zoals we op 't laast der vorige eeuw ook ten onzent den breeden volkskring in puur materialisme verdorven zagen.

Dat materialisme heeft nu reeds weer zijn zelf overleefd, en er schijnt terugkeer naar hooger en heiliger te zijn; doch ook nu sloegen de priesters van deze nieuwe religieuze opkavering wijlende het zijpad in, en stopten ze voor het eenig reddend Evangelie de ooren toe. Nu kan dit niet bevremden. Het is zoo geweest door alle eeuwen heen, en 't zal zoo blijven tot eens de Christus op de wolken wederkeert; en wie bij 't Woord wil leven zal op zijn hoede zijn, om niet op 't Salomonisch van rondom rust mee in te sluimeren, maar 't verstaan en er zich welbewust aan overgeven, dat 't, tot aan het einde toe, strijd en moeite, worsteling en tegengestelling op deze aarde blijven zal. We geven aan geen Salomonische verwachting ons over, om niet straks als Salomo van de heilige paden af te doelen. Dankend aanvaarden we elke verademing die onze God ook ons volk voor een wijle toebedeelt, maar toch geven we geen oogenblik de stellige overtuiging prijs, dat het op deze aarde, tot aan ons sterfen toe, strijd en worsteling blijven moet, en dat het steeds onze bede zal blijven, of het den Heere behagen moge, ook ons in die niet te mijden worsteling trouw voor zijnen Naam te doen opkomen.

Ook in 't hachelijke tijdsgewricht, dat we thans doorleven, zal daarom 't Heeren volk er tegen waken, dat het zich niet overgeve aan bedriegelijke illusien. We mogen daarom zeer

zeker het oog niet sluiten voor den zegen die ook in de wereldworseling die we thans mede doormaken, schillen kan. Zelfs in onze bedehuizen ontwaart men het, hoe veel dichter de schare zich verdrikt die uit gebiedsdrang opkomt. Ook aan de predikers kunt ge het beluisteren, hoe veel warmer en iniger toon in hun aangrijpend woord te beluisteren valt. En al moet, helaas, geklaagd, dat in den breeden wereldkring de zucht naar tooneelvermaak en naar min reime weelde niet slechts aanhield, maar zelfs toenam, toch mag dankbaar erkend, dat onder de vrome bevolking een hooger ernst zich afteekende, en een inniger uitzien naar de hulpe Gods openbaar werd.

Wat voor de onderling verbitte natiën in de eerstkomende jaren te wachten staat, kan geen profet ons met gewisheid voorspellen. Er kan ja een verhooring van onze bede naderende zijn, maar 't kan ook wezen, dat nieuwe teleursteling ons opwacht. Doch wat ook de eerst naderende uitkomst brenge, 't zij 't voor een wijle ook onder ons een van rondom rust' worde, 't zij 't vredesnet, dat men bezig is te weven, weer plotseling aan flarden wordt gescheurd, de geestelijke strijd van Gods volk blijft rusteloos doorgaan. Laten we ons daarbij nu door de ijdele verwachtingen der wereld verlokken, dan zal juist ons straks te lenger nederslag de ziel beangstigen, en 't ruste van rondom' niet onder de volken, maar in het verborgen zieleleven, zal dan alleen uw deel zijn, indien ge te midden van de onrust in het leven der volken, den vrede in u voelt nederdalen niet door het luid geroep der Diplomaten, maar uit de verborgen genade van uw God.

Dr. A. K.

Amsterdam, 28 Februari 1919.

Raakt onze kritiek op het „doctorenambt“ in Art. 2 onzer Kerkenorde meer een theoretisch vraagstuk, omdat in de praktijk zulk een kerkelijk doctorenambt nooit of nergens in onze Gereformeerde Kerken bestaan heeft, van veel ingrijpender betekenis is het tweede punt, waarop we bij onze kritiek op de Kerkenorde wilden wijzen, nl. of het *ambt der geloovigen hierin wel genoegzaam tot zijn recht komt*.

Noch de Roomsche noch de Lutherse Kerk kent een ambt der geloovigen. In de Roomsche Kerk heerscht het ambt der hiërarchisch geordende geestelijkheid absoluut over de geloovigen, die als „leeken“ alleen andere roeping hebben dan om onvoorwaardelijk voor dit ambtsgezag te buigen. En in de Lutherse Kerk is dit feitelijk niet anders, want al heeft Luther zelf in zijn eerste groote reformatorische geschriften het warm en bezielde voor de vrijheid van den Christenmenschen opgenomen en alle hiërarchie bestreden, omdat elk Christen een priester is, in de praktijk heeft de Lutherse Kerk steeds aan de gemeente alle medewerking aan de geregering der Kerk ontzegd en de geloovigen toch weer gemaakt tot een kudde schapen, die alleen te volgen hadden, maar die geen zelfstandige taak in de Kerk bezaten. Het Lutherse Kerkrecht beschouwt, zoals het van Lutherse zijde zelf is uitgedrukt, de gemeentelieden nooit als *subject*, maar alleen als *object* van de Kerkeregering. Het zwaartepunt valt bij de Lutherse Kerkrecht geheel op het *ambt der lekerker*; de geloovigen zijn onmondige leken, die alleen in zooverre tot de Kerk behooren, als zij dienst doen als voorwerpen om door het ambt bewerkt te worden. Een zelfstandige taak en roeping hebben deze geloovigen niet.

Geheel anders is het in de Gereformeerde Kerk, waar onder de leiding van Calvin het ambt der geloovigen weer ten volle erkend is geworden. De Kerk als instituut bestaat volgens Calvin niet in het *ambt*, waarbij dan als aanhangsel de „leeken“ komen, maar wortelt in de vergadering der ware Christ-geloovigen. Niet zoals Rome zegt: waar een bisschop is, daar is een Kerk; en ook niet zoals de Lutherse Kerk leert: waar een predikant is, die het Woord en Sacramenten bedient, is de Kerk, maar waar een gemeente van Christ-geloovigen is, zegt het Gereformeerde Kerkrecht, daar is een openbaring van Christus lichaam. De geloovigen, niet het ambt, vormen de Kerk.

Vandaar dat de geloovigen in de Kerk dan ook volstrekt niet optreden als *onderdanen*, die alleen maar tot taak hebben om hun ambtsdragers onbepaald te gehoorzamen, maar dat zij, naast het ambt in engeren zin genomen, een zelfstandige roeping ontvangen hebben. Met het woord van den Apostel Petrus: *„gij zijt een uitverkoren geslacht, een koninklijk priesterdom“* (1 Petrus 2:9) wordt door den Gereformeerde ernst gemaakt ook op kerkelijk terrein. Gods kinderen, die koningen en priesters zijn, kunnen dan ook niet in de Kerk onderdanen zijn van eenige hiërarchische macht. Onderdaan zijn zij alleen van Christus, den eenigen Koning in de Kerk, en gehoorzaam hebben zij alleen te zijn aan Zijn Woord. Daarin bestaat de vrijheid, waartoe Christus ze geroepen heeft.

Aan de beteekenis, die het ambt in eigenlijken zin genomen voor de Kerk heeft, voorzover dit door Christus is ingesteld, wordt daarmede door den Gereformeerde niets te kort gedaan, evenmin als aan den plicht van elk geloovige om aan deze ambtsdragers gehoorzaam te zijn, voorzover deze ambtsdragers trouw zijn aan Christus en uitvoerders van Zijn Woord. Want deze gehoorzaamheid geldt dan niet den mensch, maar Christus zelf, voor wien alle knie zich buigen zal. Maar naast dit ambt in eigenlijken zin hebben ook de geloovigen in Christus' Kerk een ambt, d.w.z. een door Christus hun opgedragen taak en een door Hem hun geschonken bevoegdheid, die zij niet aan de Kerk of hare ordinarissen, maar aan Christus zelf ontleenen. Dit nu komt in drielei uit. Vooreerst daarin, dat de geloovigen het recht hebben elke daad van de ambtsdragers te toetsen aan Gods Woord en wanneer die daad daarmede niet overeenkomt, geroepen zijn om op die daad kritiek te oefenen en zich daartegen te verzetten. Ten tweede daarin, dat aan

de geloovigen de macht is geschonken om de ambten in te stellen, waar deze er nog niet zijn, de ambtsdragers voor deze ambten aan te wijzen, en evenzoo, wanneer de ambtsdragers ontrouw worden aan hun Goddelijke roeping, hen af te zetten en door andere ambtsdragers te vervangen. En ten derde daarin, dat de ambtsdragers bij elke gewichtige handeling van Kerkeregering of tucht nooit buiten de gemeente om hebben te handelen, maar zich te vergewissen hebben, dat de gemeente daarmede instemt en daaraan hare goedkeuring hecht. Het *nil sine consensu plebis*, d.w.z. niets zonder de toestemming der gemeente, is een der grondregels van ons Gereformeerde Kerkrecht. Al komt de potestas directiva, d.w.z. de leidende macht, aan de ambtsdragers toe, die leidende macht mag nooit een heerschappijvoeren over het efrdele des Heeren worden. De geloovigen zijn geen onmondige kinderen, over wie eenvoudig beslist wordt door hun meerderen, maar zij zijn mondigere kinderen Gods, die zelf moeten medewerken en mede instemmen met elke kerkelijke handeling.

Men heeft het Gereformeerde Kerkrecht daarom niet ten onrechte een *demokratisch* Kerkrecht genoemd en er op gewezen, hoe dit democratisch karakter van de Gereformeerde Kerk overal waar het invloed op het volksleven heeft, een gezonde democratische ontwikkeling van dit volksleven in de hand heeft gewerkt. Autocratie en aristocratie verdragen zich niet met het Calvinisme. Het Calvinisme is overal opgekomen voor de volksvrijheid en de volksrechten. Enmits men het woord democratie maar niet opvat in den zin van volkssoevereiniteit, maar van een invloed gunnen van het volk op de regeering, dan is er geen het minste bezwaar om het Gereformeerde Kerkrecht aldus te noemen. Want de vrijheden en rechten der gemeentelieden zijn nergens beter gewaarborgd dan in het Gereformeerde Kerkrecht.

De machtige democratische strooming, die thans onder leiding van Amerika door de wereld gaat, heeft daarom op zich zelf niets, waarmee de Calvinisten niet van harte zouden kunnen sympathiseeren. Amerika zelf dankt zijn zijn ontwikkelde democratie aan het Calvinisme, en ook in ons eigen land is het verweer der Calvinisten steeds tegen het oligarchische bewind der regentpartij gegaan. Dat deze algemeene geestesrichting niet alleen op politiek, maar ook op kerkelijk gebied haar invloed zal doen gelden, spreekt wel van zelf. Voor ons Calvinisten kan hierin niet anders dan winste liggen, en we behoeven daarom deze democratische richting niet met zekeren argwaan zoo veel mogelijk buiten onze erve te houden, maar we kunnen haar met blijdschap begroeten. In Duitsland heeft de opperheerschappij van den Staat over de Kerk en haar door en door hiërarchische inrichting aan de Kerk nameloos veel kwaad gedaan en haar aan de macht van het ongelooft overgeleverd. In de Hervormde Kerk in ons eigen vaderland ziet men evenzeer, hoe deze hiërarchische regeeringswijze de Kerk van Christus tot diepe ellende heeft gebracht. Een losmaking van den band tusschen Kerk en Staat, ook van den financieelen band, zoodat de Kerk weer gedwongen wordt niet op Staatsmacht en Staatsgeld te leunen, maar haar kracht in het *geloof* zelf te zoeken, zou een zegen voor de Kerk zijn. *Selfgovernment*, d.w.z. dat de gemeente zelf haar ambtsdragers kiest en die niet door een macht van buiten aan de gemeente worden opgedrongen, was steeds de eisch van het Calvinisme, evenals het eisch dezer democratische strooming is. En zelfs het algemeen kiesrecht — nog daar gelaten de vraag of het op staatkundig gebied de meest juiste uitdrukking is, om de medewerking van het volk tot uiting te doen komen — werd in de Kerk reeds lang toegepast, waar in onze Gereformeerde Kerken nooit censurkiesrecht bestaan heeft evenmin als men het kiesrecht aan stand of intellect verbonden heeft, maar dit aan ieder lid der Kerk schonk, alleen omdat zij een lidmaat der Kerk was.

Juist deze sterke democratische strooming, die thans heerscht, doet echter met nadruk de vraag opkomen, of onze Kerkenorde geen revisie behoeft, om de rechten der gemeentelieden beter tot uitdrukking te doen komen. Het Gereformeerde Kerkrecht erkent deze rechten *theoretisch* volkomen; bij Calvin kan men de meest krasse uitspraken over dit recht der gemeentelieden vinden. Voetius, onze groote Canonicus, trekt de lijnen zuiver en scherp en komt telkens voor dit recht der gemeentelieden op. Maar onze Kerkenorde, die de praktijk van ons kerkelijk leven sangeeft, laat op dit punt een zwak geluid hooren. Wie in al de artikelen onzer Kerkenorde naar dit ambt der geloovigen zoekt, vindt er nauwelijks iets van belang. Onze Confessie spreekt niet op één punt klaar en duidelijk dit ambt der geloovigen uit. Onze Kerkenorde laat het zoo even hier en daar om een kler van de deur heenglijden, maar heeft het geen zelfstandige plaats in ons kerkelijk leven geschonken. En daarin schuilt voor de toekomst van onze Kerk een veel ernstiger gevaar dan men wel meent.

Is de Hervormde Kerk een schijnkerk?

XI.

Zal men over de Hervormde Kerk een billijk oordeel vellen, dan dient er in de eerste plaats wel onderscheid gemaakt te worden tusschen de Synodale organisatie, die Koning Willem I aan deze Kerk heeft opgelegd, en de plaatselijke Kerken die in deze organisatie zijn ingevoegd, terwijl in de tweede plaats weer evenzeer onderscheid moet worden gemaakt tusschen deze plaatselijke Kerken zelve, omdat zij vol-

strekt niet alléén een en hetzelfde type van Kerk vertoonen.

De eerste onderscheiding tusschen de Synodale organisatie en de plaatselijke gemeenten of Kerken, die daarin zijn opgenomen, vindt haar grond reeds daarin, dat deze plaatselijke gemeenten of Kerken haar ontstaan niet danken aan deze Synodale organisatie, maar bestonden lang voordat deze organisatie in het leven is geroepen. Het waren de aloude Gereformeerde Kerken, die sinds de dagen der Reformatie af hadden bestaan en die, al waren ze confoederatief met elkander verbonden op grond van één Belijdenis en al leefden ze onder vigeur van één Kerkenorde, toch volkomen zelfstandige Kerken waren, die toen door de machtsdaad van Koning Willem I onder deze Synodale organisatie zijn geplaatst, maar daarmede niet ophielden de wettige voortzetting dezer Kerken te zijn, evenmin als iemand, die eerst een vrij man is en dan op bevel der Overheid in gevangenschap wordt geplaatst, daardoor zijn identiteit verliest of een ander persoon wordt.

Was deze Synodale organisatie nu door deze Kerken zelf aanvaard, dan zou men nog kunnen zeggen, dat zij daardoor van karakter veranderd waren. Maar ook dit is niet het geval. Zoals Prof. Fabius in zijn meesterlijke studie over het Reglement van 52 heeft aangetoond, is deze organisatie onwettig in haar oorsprong, omdat geen enkele wet aan den Koning de bevoegdheid schonk, de inwendige organisatie der Kerk te regelen of te veranderen. Van een vrijwillige aanvaarding van deze onwettig opgelegde organisatie is evenmin sprake geweest, want er was verzet, al is dit verzet met bedreiging van geweld de kop ingedrukt. En zelfs de zoogenaamde vrijmaking der Kerk, waarbij het heette dat de Koning nu aan de Kerk het recht van zich zelf te regeren teruggaf, is niets anders dan een schijnvertooning geweest, daar de Koning de aan de Kerken opgedrongen organisatie liet voortbestaan en de rechtbank elk verzet tegen deze organisatie als een ongeoorloofde daad beschouwde en met verlies van alle kerken-goed strafte.

Dat dit door den Koning aan de Gereformeerde Kerken opgelegde Synodale instituut nu de zelfstandigheid dezer plaatselijke Kerken niet erkende; ze zooveel aan haar stond, oploste in één groot genootschap met plaatselijke afdelingen of gemeenten en zoodoende den aard van deze Kerken trachtte te veranderen; is volkomen juist, maar de *wettigheid* hiervan kan door ons, die heel de wettigheid van deze Synodale organisatie betwisten, niet worden toegegeven. Een onwettige bestuursmacht kan geen wettige handelingen verrichten. Het karakter van deze plaatselijke Kerken mag daarom door ons niet bepaald worden naar wat ze volgens het Algemeen Reglement der Hervormde Kerk heeten: plaatselijke afdelingen van het Genootschap der Hervormde Kerk, maar alleen naar wat ze rechtens en historisch zijn: nl. de voortzetting van de vroegere Gereformeerde Kerken, die geen afdelingen waren van een Kerkenootschap, maar plaatselijke openbaringen van Christus' lichaam en als zoodanig autonome bezaten. Geen Synodale reglementen of besluiten kunnen haar dat karakter ontnemen. Trouwens het feit, dat deze plaatselijke gemeenten geen nieuw, door de Synode ingesteld bestuur ontvingen, maar bleven voortbestaan onder de door haar zelf gekozen kerkenraden, toonde, dat welke juridische beschouwingen de Synode er op na mocht houden, het bestaan dezer plaatselijke gemeenten de facto toch erkend bleef.

Dat bij de Separatie in 1834 deze onderscheiding tusschen het Hervormd Kerkenootschap en de nog altoos rechtens voortbestaande Gereformeerde Kerken niet helder genoeg is ingezien, is zoo. Zelfs in de scheidsingsacte van den Kerkeraad van Ulrum komt dit duidelijk genoeg uit. Wel sprak men van een afscheiding of *wederkeering* en gaf men daarmede te kennen, dat men de afscheiding beschouwde als een wederkeering tot de leer, tucht en den dienst der Gereformeerde vaders, maar men verklaarde tegelijk dat men de Hervormde Kerk als een valse Kerk beschouwde en daarom krachtens het ambt der geloovigen zich van deze Kerk afscheide, tot dat zij tot den waarachtigen dienst des Heeren zou terugkeeren. Dat de Kerkeraad van Ulrum namens de gemeente, die nog altoos wettig bestond, de gehoorzaamheid aan de onwettige Synode opzede, werd niet gezegd. Men scheide zich als individuen van een Kerk af, die men in haar geheel als een valse Kerk beschouwde. Zelfs sprak men later, wanneer ergens een nieuwe afgescheiden gemeente gesticht werd, van de stichting van een nieuwe Kerk; men gaf den alouden naam van Gereformeerde Kerk prijs, deed, zij het onder dwang van de Overheid, afstand van het recht op het kerkegoed en liet zich door den Staat ten slotte als een nieuw Kerkenootschap in Nederland erkennen. Maar bij de Doleantie in 1886 is aldus niet gehandeld. In geen enkel actestuk wordt de Hervormde Kerk als geheel voor een valse Kerk verklaard. Men scheide zich niet individueel van de Hervormde Kerk af, om nu een nieuwe Kerk te stichten, maar wilde dat de *ambtsdragers* namens heel de gemeente het opgelegde synodale juk zouden afschudden, om tot de aloude Belijdenis en Kerkenorde, die nooit rechtstreeks waren afgeschaft, weer te keeren. Men behield den alouden naam der Gereformeerde Kerken, handhaafde zijn goed recht op het kerkegoed en behield zich liever met het instituut der „kerkelijke kassen“ dan met verloochening van het historische recht der Kerk zich door de Overheid als een nieuwe Kerk te laten erkennen.

Nu is het zeker waar, dat door deze reformatorische actie eerst in 1834 en daarna in 1886 de schuld zoolvel van de Hervormde Kerk als zoodanig van de degenen, die haar trouw bleven, verzuurd is geworden. Een Kerk, die den eisch tot reformatie verwerpt, die degenen, die opkomen voor het Koningschap van Christus afzet en uitbant, en daarentegen den bestrijders der waarheid de hand boven het hoofd houdt, laadt een ontzaglijke zware schuld op zich. En degenen, die in plaats van met de reformatie mede te gaan, toch onder deze Synodale organisatie bleven, ook al veroordeelden zij haar ongoddelijk karakter, gaar evenmin vrij uit. Maar gelijk wij reeds vroeger hebben opgemerkt, gaat het daarom toch niet aan, te stellen, dat nu op elke plaats, waar dank zij de actie van 1834 of die van 1886 weer een zuivere Gereformeerde Kerk tot openbaring is gekomen, degenen, die met deze reformatie niet zijn medegegaan, daarom als leden van de plaatselijke afdeling van het Hervormd Genootschap zijn te beschouwen en deze afdeling het karakter van een „Kerk“ te ontzeggen. Vooreerst heeft men wel in het oog te houden, dat een zo beslissende en de scheidslijn absoluut doortrekkende reformatie als in de 16e eeuw plaats vond, toen al wat Protestant was de Roomsche Kerk verlaten heeft, thans niet meer voorkomt. Niet alleen in ons land, maar ook, om dit eene voorbeeld te nemen, in Schotland, waar de Kerk zeer gedeeformeerd was, heeft men niet één secessie gehad, maar telkens nieuwe secessies of pogingen tot reformatie, waardoor telkens weer een nieuw deel der Kerk werd bevrijd uit staatsbanden. En zelfs nu nog schuilt in de Schotsche Staatskerk een deel van het Gereformeerde leven, dat nooit geheel in deze Kerk is uitgestorven. En zoo is het ook bij ons. Het Gereformeerde leven zit zoo diep in ons volk in door een historie van vier eeuwen, dat zelfs in de Hervormde Kerk, hoe gedeeformeerd ze ook zijn moge, dit leven telkens weer opwaakt, weer tot kracht komt en tot nieuwe reformatie drijft. Daarom kan men met geen juridische theorie hier uitkomen. Men heeft met de feiten te rekenen. En dit feit is, dat waar in 1834, evenals in 1886, een zeer belangrijke deel der Gereformeerde gezindheid in de Hervormde Kerk bleef en weigerde met de reformatorische poging mee te gaan, daardoor ook een stuk van de Kerk *afsteek* in de Hervormde organisatie achterbleef. De Kerk is toch nooit anders dan de vergadering der ware Christ-geloovigen, en waar nog ware Christ-geloovigen zijn, is ook nog een Kerk van Christus aanwezig.

Vandaar dat we meenen, dat ook nu nog scherp onderscheiden moet worden tusschen deze Synodale organisatie en de plaatselijke Kerken, die onder haar macht zich bevinden. Wat nu deze Synodale organisatie zelve betreft, kan ons oordeel niet hard genoeg wezen. Niet alleen, dat zij een onwettige macht is, die in de Kerk zich heeft ingedrongen en dat heel deze organisatie lijnrecht ingaat tegen ons Gereformerd Kerkrecht, maar wat nog veel erger is, zij is de Satanische macht gebleken, die de Kerk steeds verder van Christus heeft afgedreven. Zijn heerschappij over de Kerk heeft te niet gedaan, zooveel aan haar stond en de Kerk aan de macht van het ongelooft heeft prijsgegeven. Een oordeel over de personen, die in deze Synodale besturen zitten, vellen we daarom niet. We spreken alleen over het instituut als zoodanig en over den geest, die dit instituut beheerscht. En dan behoef men de historie van wat het Synodale instituut heeft gedaan in al de jaren, dat het bestaan heeft, slechts na te gaan, om te zien, hoe van deze Synodale organisatie nooit anders is uitgegaan dan een de Kerk verwoestende werking. In dien zin genomen, kan men van deze Synodale organisatie zeggen, dat zij het schrikkelijke beeld van een *valse Kerk* ons vertoont. Niet alsof elk der konneken, die onze Confessie van de valse Kerk ons geeft, daarom op deze organisatie reeds ten volle van toepassing zou zijn. Maar wel, zoals Prof. Bavink in zijn Dogmatiek het uitdrukt, wanneer wij onder een valse Kerk verstaan „de hiërarchische macht van bijgeloof of ongelooft, welke in de plaatselijke Kerken zich opwierp en aan hare ordinarissen meer macht en autoriteit toeschreef dan den Woorde Gods“ (Geref. Dogmatiek 2 blz. 343). Een macht, die wel van deze plaatselijke Kerken zelf te onderscheiden is, want vereenzelvigd met deze hiërarchische macht van het ongelooft, die zich in haar indrong, mag de plaatselijke Kerk niet.

Een motie van afkeuring.

De Ring Sneek en omstreken van den Nederlandschen Bond van Jongelingsverenigingen op Gereformeerden grondslag, 15 Januari 1919 in vergadering bijeen:

a. met auzigende verootvaardiging vernemende: dat de leetuur door Dalmelers Instituut voor Zelfontwikkeling verspreid en aanbevolen, de doorwerking van de beginselen der nieuwe Theosofie — vloekbare vereenselving van Christus en Boedha — sterk bevordert; dat onder 't mom van 't „Soli Deo Gloria“ in de advertentiekolommen van ons „Gereformerd Jongelingsblad“, voor genoemd heilloos onderzocht propaganda wordt gedreven; (Zie o. m. „Geref. Jongel. Blad“ 30e Jaargang No. 8.) van oordeel:

dat tegen deze snafdelijke krenking onzer heilige beginselen nauweliktend moet gewaakt; waakt het optreden van de Redactie van genoemd orgaan, welke op protest van verschillende zijde, zich in geheimzinnig stilzwijgen blijft hullen; spoort alle, bij onzen Bond aangesloten, Verenigingen die de leuze „Wij blijven Gerefor-

meerd“ op hunne borden dullen, dat door van den Bond gepbesmeurd, of, dat de tentien, waarin zij „Nieuwe Theosofie“ stroomingen van on onze Gereformeerde koers harer bestemm b. besluit deze i Pers te publiceren.

Al is de toon v wat fors, toch dankbaar, dat hij verderfelijken Inlv Institut uitgaat, waarschuw.

Ook wij zijn Christelijke bladen als het Gereformetentien van zul nemen; vooral een dergelijke m geplaatst.

Natuurlijk kan stratie niet altoos bedoelingen achte ziten, vooral niet een titel worden a critiek oefene me zulk een advertent blad voorkomt. De woonlijk met deze administratie is n hoogte om te beo een advertentie s.

Maar wel had Jongelingsblad be gewaarshuud we het plaatsen van spreken en haar voor het gevaar d

Geen versch

Mr. A. J. W. va ons om onzen le hji volkomen be over de verplicht om bij elke kerke na te gaan, of i wettige bezwaren Woord zijn in te aan de gemeente huwelijksbevestig danige bezwaren i raat, merkt hij op gezegd, want al tot het wegvallen neem u allen to wettige verhiuder voorgekomen, ha vóór de toespraak gezegd, dat de heeft gevonden teg van het huwelij, om het belang d Alleen om te doo burgerlijke sanctie houdingen kan v de bovengenoemd wege blijven.

Gaarne plaatsen waren er ook ge over, dat er in dit tusschen den hem ons sprake was, a uitdrukking tot m Toch schijnt het de heer Van I niet voldoende gemente geen v gebracht. De heer alleen den Kerker geen wettig bezw de kerkelijke beve En dat nu is niet hetgeen bij de b dragers wordt ge ook in het huw moet-komen, dat maar ook de gem heeft, die wettig i oude formule: „ik dat er geen wet gekomen“, opgesl zouden we niet i hier een principieel meerd Kerkrecht te ten voren, dat tiging plaats zal b dient om de gem geven bezwaren i dient de Kerkeras bij hem geen wet huwelijksbevestig de Kerkeraad ge gevonden, behoefte gemeente te wor dit vanzelf spre anders niet tot de overgaan.

Van enig pri den heer Van B derhalve geen spr of ook op dit om het met ons eens zelve hangen we o ons oordeel behoort de veranderde v en Staat, maar on van de gedachte, bij de huwelijksk was dit metterda huwelijken toen i Dienst des Woon woonlijk zelfs op het geval is, en zoodat alleen de f er bij komen, hee meer.

De dank

Av.

Een onzer leze dat degenen, die a deelgenomen, vo

meets op hante banieren schrijven, aan, noch te duiden, dat door eenig stuk, in het Orgaan van den Bond geplaatst, ons blaasende wordt bevestigd, of, dat door het opneemen van advertenties, waarin zijdelings propaganda voor de «Nieuwe Theosofie» of dergelijke, «geestelijke stroomingen van onze tijd» gemaakt wordt, onze Gereformeerde Jongelingschap buiten den kerk haar bestemming kan gedreven worden; b. besluit deze motie in onze Christelijke Pers te publiceren.

Al is de toon van deze motie misschien wat fors, toch zijn we aan dezen Ring dankbaar, dat hij aldus opkwam tegen den verderfelijken invloed, die van het genoemde Instituut uitgaat, en daartegen openlijk waarschuwt.

Ook wij zijn van oordeel, dat onze Christelijke bladen, met name een orgaan als het Gereformeerde Jongelingsblad, advertenties van zulk een aard niet moeten opnemen; vooral niet wanneer deze onder een dergelijke misleidende leuze worden geplaatst.

Natuurlijk kan een redactie of administratie niet altoos weten, welke geheime bedoelingen achter zulk een advertentie zitten, vooral niet wanneer deze onder zulk een titel worden aangeboden. Al te scherpe kritiek oefene men daarom niet, wanneer zulk een advertentie, soms in een Christelijk blad voorkomt. De redactie bemoeit zich gewoonlijk met deze advertenties niet, en de administratie is niet altoos genoeg op de hoogte om te beoordeelen, wat achter zulk een advertentie schuilt.

Maar wel had de redactie van het Jongelingsblad beter gedaan, met toen zij gewaarschuwd werd, haar leedwezen over het plaatsen van deze advertentie uit te spreken en haar lezers te waarschuwen voor het gevaar dat in dit Instituut school.

Geen verschil van opvatting.

Mr. A. J. W. van Beek Calkoen verzoekt ons om onze lezers mede te deelen, dat hij volkomen beaamt, wat we schreven over de verplichting van den Kerkeraad om bij elke kerkelijke huwelijksbevestiging na te gaan, of tegen dit huwelijk geen wettige bezwaren op grond van Gods Woord zijn in te brengen, en uitdrukkelijk aan de gemeente mede te deelen, eer de huwelijksbevestiging plaats vindt, dat zodanige bezwaren niet bestaan. In zijn referaat, merkt hij op, had hij reeds hetzelfde gezegd, want alvorens te concluderen tot het wegvallen van de woorden: Ik neem u allen tot getuigen, dat er geen wettige verhindering tegen dit huwelijk is voorgekomen, had hij voorop gesteld, dat vóór de toespraak tot het bruidspaar moet gezegd, dat de kerkeraad geen bezwaar heeft gevonden tegen de kerkelijke bevestiging van het huwelijk, welke woorden hij zelfs om het belang der zaak cursief liet drukken. Alleen om te doen uitkomen, dat de oude burgerlijke sanctie onder de nieuwe verhoudingen kan vervallen, meende hij, dat de bovengenoemde uitspraak kon achterwege blijven.

Gaarne plaatsen we deze rectificatie. We waren er ook geen oogenblik in twijfel over, dat er in dit opzicht van geen verschil tusschen den heer Van Beek Calkoen en ons sprake was, al kon wellicht een enkele uitdrukking tot misverstand aanleiding geven. Toch schijnt het ons, dat de formule, die de heer Van Beek Calkoen aangeeft, niet voldoende doet uitkomen, dat de gemeente geen wettige bezwaren heeft ingebracht. De heer van Beek Calkoen laat alleen den Kerkeraad constataren dat deze geen wettig bezwaar heeft gevonden tegen de kerkelijke bevestiging van het huwelijk. En dat nu is niet in overeenstemming met hetgeen bij de bevestiging van de ambtsdragers wordt gezegd en naar onze meening ook in het huwelijksformulier tot uiting moet komen, dat niet alleen de Kerkeraad, maar ook de gemeente zelf geen bezwaren heeft, die wettig zijn. Dat nu ligt wel in de oude formule: «Ik neem u allen tot getuigen, dat er geen wettige verhindering is voorgekomen», opgesloten, en juist dat element zouden we niet gaarne missen, omdat het hier een principieel punt van ons Gereformeerde Kerkrecht geldt. De afkondiging van te voren, dat zulk een huwelijksbevestiging plaats zal hebben, aan de gemeente, dient om de gemeentelieden gelegenheid te geven bezwaren in te brengen, en daarom dient de Kerkeraad mee te deelen, dat er bij hem geen wettige bezwaren tegen deze huwelijksbevestiging zijn ingekomen. Dat de Kerkeraad zelf geen bezwaren heeft gevonden, behoeft daarentegen niet aan de gemeente te worden medegedeeld, omdat dit vanzelf spreekt, daar de Kerkeraad anders niet tot de huwelijksbevestiging zou overgaan.

Van eenig principieel verschil tusschen den heer Van Beek Calkoen en ons is derhalve geen sprake. En we twijfelen niet, of ook op dit ondergeschikt punt zal hij het met ons eens zijn. Aan de oude formule zal we overigens geenszins. Ook naar ons oordeel behoort ze weg te vallen, niet om de veranderde verhouding tusschen Kerk en Staat, maar omdat deze formule uitgaat van de gedachte, dat heel de gemeente bij de huwelijksbevestiging aanwezig is. Vroeger was dit metterdaad het geval, omdat de huwelijken toen meestal in een gewonen Dienst des Woords bevestigd werden, gewoonlijk zelfs op Zondag. Nu dit niet meer het geval is, en de gemeente weg blijft, zoodat alleen de familie en enkele vrienden er bij komen, heeft deze formule geen zin meer.

De dankzegging na het Avondmaal.

Een onzer lezers vindt het hinderlijk, dat degenen, die aan het Avondmaal hebben deelgenomen, voordat zij op hun plaats

terugkeeren, eerst een dankgebed voor zich zelf doen. Hij vraagt nu, of deze gewoonte overal in onze Kerken bestaat en of het wel betamelijk is, dat men in de Kerk zulk een «persoonlijk gebed» doet.

Wat nu de eerste vraag betreft, zoo meenen we, dat deze persoonlijke dankzegging na het Avondmaal vrijwel algemeen in gebruik is in onze Kerken. En af te keuren is deze persoonlijke dankzegging ook niet. Wanneer er maar één tafel bediend werd en dan terstond na afloop van het Avondmaal en aan den Disch zelf door den predikant de dankzegging van ons Avondmaalsformulier gelezen werd, zou er voor deze persoonlijke dankzegging geen reden bestaan. Maar dit is in onze Kerken nu eenmaal niet zoo, waar meerdere tafels worden bediend en men soms zeer lang moet wachten, totdat de dankzegging van het Formulier volgt. En dan is het volkomen te begrijpen, gelijk Dr. A. Kuyper in zijn *Onze Eeredienst* opmerkt, dat men van de tafel naar zijn zitplaats teruggekeerd, behoefte heeft om nog persoonlijk God dank te zeggen. Al zal de een er de voorkeur aan geven dit eerst te doen als hij thuis is gekomen in de binnenkamer, de ander zal behoefte gevoelen om dit aanstonds te doen, en daarin moet men ieder vrij laten.

En een bezwaar tegen zulk een persoonlijk gebed in het midden der gemeente, hebben we ook niet. Wie ter Kerk gaat, is evenzeer gewoon bij den aanvang van den Dienst persoonlijk voor zichzelf een zegen te vragen, al wordt ook straks mede uit zijn naam door den Dienaar om een zegen op de bediening des Woords voor heel de gemeente gevraagd. Het een sluit het ander niet uit. Alleen is het misschien wel goed er aan te herinneren, wat Dr. Kuyper t. a. p. opmerkt, dat men niet den eisch mag stellen, dat de persoonlijke dankzegging staande zal geschieden, zoodat ieder het zien kan. Het staande bidden behoort alleen aan te geschieden, wanneer heel de gemeente saamkomt; maar wie persoonlijk voor zich zelf bidt, moet liefst niet door te gaan staan, al te openlijk de aandacht op dit gebed vestigen.

Dr. H. H. K.

Kootwijken Scholen

In hartelijken dank ontvangen Post Cheque f 5. Letter D. Rotterdam.

De J. H. HOUTZAGERS.

Leestafel.

DR. H. H. KUYPER, hoogleeraar aan de V. U. te Amsterdam, DE AARDE HET MIDDELPUNT VAN HET HEELAL.

I.

In de brochurereeks *SCHILD EN PIJL*, uitgave van J. H. Kok te Kampen, en die bedoelt het verdedigen der in de H. Schrift openbaarde waarheid en de bestrijding van de vijanden der Christelijke wereld, en levensbeschouwing, kreeg deze studie van 79 bladzijden, als Aflevering 8 en 9, van den jaargang 1918, een onderdak.

Met haar in haa uitschrift opgenomen hebben de heeren Redacteuren GROSHEID, DE MOOR en WILLEMGA weer een bijzondere gelukkige keuze gedaan, want zij beantwoorden ten volle aan de bedoeling van *SCHILD EN PIJL*. Om dit laatste te doen uitkomen zal ik hier een overzicht van den inhoud geven. Daarbij zal dan tevens duidelijk worden, in welken zin de ietwat dubbelzinnige uitdrukking «de aarde het middelpunt van het heelal» door Prof. KUYPER gemeend is.

Als Gereformeerde, uitgaande van onze Belijdenis, «dat God alle dingen geschapen heeft en onderhoudt om den mensch te dienen, ten einde dat de mensch zijn God diene» (Art. XII), welke belijdenis in overeenstemming is met de Schrift, begint Dr. KUYPER in zijn te deelen met er op te wijzen, dat dit dienen ook geldt voor de sterrenwereld. Iets waaruit dan volgt, «dat God in zijn schepping deze aarde met den mensch als middelpunt in het heelal heeft gesteld», waarbij wij dan bepaaldelijk hebben te denken aan wat KUYPER elders in zijn studie noemt het *sterrenheelal*. Als gereformeerde theoloog wijst hij er dan tevens op, dat ook in het eeuwig raadsbesluit Gods de aarde en de daarop wonende menscheit een centrale plaats inneemt. Verder in zijn eerste deel heeft hij het dan over de verandering van ons wereldbeeld sedert het astronomisch stelsel van PROCLUS door dat van COPERNICUS, waarvan ook hij de juistheid erkent, is vervangen en waardoor wij onze aarde thans bezien in stee van astronomisch middelpunt, als een der planeten, en zelfs niet een der grootste, die zich om onze zon bewegen.

In verband hiernaast komt hij dan tot de na COPERNICUS door sommige geleerden en vooral door FONTENELLE in (1686) gewaagde onderstelling, dat niet alleen onze planeet, maar ook andere planeten, wijl als door zonnen verlicht, bewoonde werelden zijn. Een onderstelling, die nog gestrekt werd sedert DARWIN's hypothese der mechanische revolutie ook tot de sterrenwereld werd toegepast; men op de planeet MARS zijn «kanalen» meende te hebben ontdekt; en die in onzen tijd door de ASTRONOMIE POPULAIRE van FLAMMARION schiel tot een dogma is geworden. Een dogma waarop de hedendaagse THEOSOFIE, deze hurling van Onzinnichheid, dat het SPIRITISME, dat erger zenuwig dan alcohol, gaarne voortbouwt.

En zoo is er dan, voorzover de onderstelling van meerdere door menschen bewoonde werelden» ook onder Christenen doordrongen vaak een conflict, een botsing in hun bewustzijn ontstaan tusschen geloof en wetenschap. «In Antithese waarbij geen synthese mogelijk is. Voor velen toch is, zooals KUYPER schrijft: «Het Bijbelgeloof aan een aarde, die het middelpunt van het heelal is, reeds lang verouderd en door de wetenschap weggeloopt».

De bedoeling met zijn geschrift is nu, «dit Bijbelgeloof voor de vierschaar van de wetenschap te rechtvaardigen» (p. 10).

Alvorens hier echter toe overtegaan, laat hij in dit zijn eerste deel een drietal opmerkingen voorafgaan.

De eerste opmerking is, dat men moet onderscheiden tusschen de *FEITEN*, die de wetenschap als vrucht van waarneming aan het licht heeft gebracht, en de *onderstellingen* of *hypotheseën* welke dienen om deze feiten te verklaren.

Tot die feiten, welke ook voor hem vast staan, rekent hij dan, dat de aarde niet het astronomisch middelpunt is van het heelal, maar een der planeten die om de zon wendelen, en dat de zon zelf weer een der vele sterren is, waarvan menig een haar in glans overtreft.

Deze FEITEN acht hij allerminst in strijd met de Schrift. Wel heeft men dit aanvankelijk gemeend, toen men de Schrift te veel als een handboek voor astronomie beschouwde, wat zeker niet is» (p. 11). Maar dit berust op een misverstand. «Poëtische schilderingen als in het boek Job en Psalmen mag men evenmin in letterlijken zin opvatten, als op grond van andere teksten, zooals Jozua 10: 12 en 13 en Jozua 38: 8, (hier op p. 11 sloop hij deze teksten een drukfout in, en kwam er te staan Joz. 10: 11 en Joz. 35: 10) beweren, dat volgens de Schrift de aarde stil staat en de zon om haar draait, en daarom het zoogenoemde Copernicaansche stelsel met de Schrift in strijd is». Onomwonden erkent Dr. KUYPER dan ook, dat dit «de Schrift als een wetenschappelijk handboek beschouwen, om onze astronomische verhouding der sterren te leeren kennen», «de fout is geweest waaraan niet alleen de Roomsche Kerk, maar evengoed een LUTHER en een MELANCHTHON en ook onze eigen vaders, zooals bijv. een VORTIUS en een BRAKKE, zich schuldig hebben gemaakt». En hij voegt er aan toe, dat de Schrift is de openbaring Gods tot onze zaligheid en zij, voor zoover zij zich uitsluit over astronomische verhoudingen, «dit doet in de menschenlijke taal, naar de mate der kennis die destijds bij de menschen gevonden wordt, en in de voorstellingen aan het naief realisme ontleend, dat de dingen meent werkelijk te zijn, zooals wij ze zien». Iets waarvoor hij dan, onder meer, verwijst naar Hand. 27: 27 «het land dat naderd». Van een strijd tusschen wetenschap en Schriftgeloof is, alzoos besluit hij, tusschen de feiten der eene en de openbaring der andere geen sprake.

Anders staat het met de *hypotheseën* der wetenschap en de Schrift. En tot deze hypotheseën rekent hij dan, «dat de voorstelling der Schrift, dat God alleen op deze aarde een menscheit geslacht schiep, onjuist is, omdat er vele bewoonde werelden in het heelal zijn» (p. 12).

Van een vaststaand resultaat van wetenschappelijk onderzoek is, zooals de auteur hier beweert en later aantoon, althans tot dusver, echter geen sprake.

De tweede opmerking is, dat heel de SCHEPPING ONZES HEEREN OSS PREDIKT, DAT DE INNEERLIJKE EN GEESTELIJKE WAARDIJ DER DINGEN NIET BEPAALD WORDT DOOR DE MASSALITEIT VAN HUN GEWICHT OF DE GROOTTE VAN HUN OMVANG, MAAR DAARMEDE VEELKEER IN OMGEKEERDE VERHOUDING STAAT. Deze opmerking staat in verband met de *hypothese* dat, wij het een feit is, dat de aarde niet het astronomisch middelpunt van het sterrenheelal is, zij daarom ook niet de eenig bewoonbare ster zou zijn.

Met tal van voorbeelden, onttomen aan de an-organische natuur, de dierenwereld en de menschenwereld, wordt dan de omgekeerde verhouding tusschen materiele massaliteit en geestelijke waarde aangetoond en in verhouding toegepast ook op de sterrenwereld.

Zich vooralaf beperkend tot ons zonnestelsel, verwijst KUYPER naar het feit, dat niet op de zon, maar alleen op de aarde gevonden wordt dat hogere, rijk leven, dat in plant en dier zich openbaart en in den mensch zijn hoogste voltooiing vindt. «Niet de aarde is er om de zon, maar de zon is er om de aarde. Zij dient om op deze aarde, door licht en warmte, het leven mogelijk te maken», p. 17. En daarmee is aangetoond, dat onze aarde wel niet het astronomisch middelpunt is, maar toch het geestelijk middelpunt is en, wijl het geestelijke zooveel hogere waarde heeft dan het stoflijke, de meerdere is.

De auteur voorziet hier echter een bedenking en wel deze:

Al is ook aangetoond voor ons zonnestelsel, dat het geestelijk middelpunt op de aarde ligt en onze zon haar doel vindt in de aarde en in het op de aarde wonend menscheit geslacht, toch geldt dit nog niet van andere zonnestellen en dewijl de meeste van deze zonnestellen zoover van ons afstaan, dat ze met onze aarde in geen het minste verband kunnen staan, is de gedachte, dat deze sterren geschapen zouden zijn om de aarde en de op deze aarde wonende menscheit te dienen, al te dwaas!

Deze bedenking geeft hem dan aanleiding tot zijn derde en laatste opmerking, dat eenzijdig de Schrift ons ongetuigd leert, dat niet alleen onze zon maar ook de andere sterren door God gegeven zijn om den mensch (Gen. 1: 14) en anderszins de bewering, dat deze sterren voor ons geheel DURELOOS zouden wezen, nu ook geleken is niet juist te zijn.

Dit laatste wordt dan nader aangetoond, nadat voornog we overholven wordt erkend, dat vroeger het verband tusschen ons en de sterren overduidelijk werd. Iets waarbij zoowel het «Fatum astrale» als het in een «zonverduistering» of «het verschijnen van 'n komeet» voorboden van oorlog of pestilentie zien, als «dwaas bijgevoel» wordt gemaakt.

Dan, al mag men dit verband niet overdrijven, dat er een verband is tusschen ons en de sterrenwereld, is zeker, en daarvoor verwijst Prof. KUYPER dan naar drieërlei. Voor eerst naar het aesthetische doel, dan naar het chronologische, en eindelijk naar het praktische of het op het handelen, bepaaldelijk naar de zeevaart betrek, betrekking hebbend doel dat de sterrenwereld voor ons heeft.

Dit drieërlei doel maakt echter slechts het zijdelings nut, dat de mensch uit de beschouwing van de sterrenwereld trekt. Maar niet wordt verzuimd te wijzen op den rechtstreekschen invloed dien de sterren op onze aarde, als woonplaats van den mensch, hebben.

En daartoe wordt dan verwezen naar de jongste ontdekkingen op het gebied van het licht, waardoor gebleken is, dat het niet alleen licht om warmte te verspreiden, maar ook om de chemische werking, die er van uitgaat. Een chemische werking, die niet alleen uitgaat van voor ons oog waarneembare lichtstralen. Een chemische werking die negatief is, bij haar doodden van bacteriën en bacillen, maar ook positief bij het zich assimileren of in zich opnemen van an-organische stoffen door de planten, en welke an-organische stoffen eerst dus opgenomen door de planten, tot voedsel kunnen dienen van dier en mensch.

Met gegevens ontleend aan WALLACE'S MANS PLACE IN THE UNIVERSE, komt Dr. KUYPER dan tot het resultaat, dat «zonder plantengroei mensch noch dier zouden kunnen leven en hoe voor het plantenleven het licht onontbeerlijk is», en alzoos de voorstelling, alsof de aarde alleen in verband zou staan met ons zonnestelsel, maar de sterrenhemel daarbuiten voor haar geen doel zou hebben, onhoudbaar is gebleken» (p. 22 en 23).

Met een waarschuwing tegen die valsehe teleologie, waarbij de mensch eenzijdig gesteld wordt als het doel waarop alles betrekking heeft, en ook vergeten wordt dat de eere Gods het einddoel van Zijn Schepping is, wordt dit eerste deel van de studie besloten. (p. 27).

'n Studie, die, al is zij ook niet van een vakman, vrucht is van nauwkeurige kennisneming der nieuwste vakliteratuur, en daarbij, zooals van dezen historicus ook niet anders te verwachten was, blijken gevend van wetenschappelijke eerlijkheid. 'n Studie voor velen ook onder ons, en ik denk weer aan de jongeren, tot sterking van hun Schriftgeloof van zoo groote importance, dat ik haar met hartelijke sympathie hier een ietwat uitvoerige bespreking ten volle waard acht.

Daarom over haar tweede en derde deel een volgend maal.

G.

Voor Kinderen.

AAN VRAGERS.

Maaike. — Tweede en derde persoon. — De zeven planeten. — De ballingschap. — Haneboek.

N. N. te S. vraagt, te willen melden, of de naam *Maaike* wel een Hollandsche naam is, en zoo neen, van welken naam «Maaike» afkomstig is.

De naam *Maaike* komt, zegt hij, in den Alblaswaard en in de omgeving van Gorinchem meermalen voor. Wij vinden den naam als naam niet mool, en zouden gaarne weten, of niet tot de oorspronkelijke spelling moet worden teruggegaan, waarom wij gaarne de hierboven gevraagde inlichtingen van UED. tegemoet zien met uw taalkundig advies, dat wij op hoogen prijs stellen.

Tot antwoord diene, dat *Maaike* wel degelijk een echt Hollandsche naam is, en voor Nederlandsche meisjes zelfs veel gepaster dan Corrie, Betsy en al zulke uitlanders. *Maaike* komt van Maria, met het achtervoegsel *ke* dat hetzelfde is als *je*. *Maaike* staat dus gelijk met *Mietje* of *Marieje*, en is alleen op vele plaatsen verouderd, gelukkig niet overal.

Vroeger was de naam vrij algemeen. Bekend is in Friesland *Maaike*-men, dat is tante *Maaike*. Met dezen naam duidde men aan de bij vele benimde vrouwe Maria Louise van Hesse-Cassel, echtgenote van den Prins van Nederland. Er is dus geen enkel bezwaar om den naam *Maaike* te gebruiken. Hij verdient zelfs in vele gevallen de voorkeur.

Hoe moet het toch zijn? vraagt W. S.

«U hebt mij geschreven» of «U heeft mij geschreven».

«U zijt wel vriendelijk» of «U is wel vriendelijk».

Of is het allebei goed en wat is dan het beste?

«U komt at van het oude *Uw Edelheid*, later verkort tot *U. Edel.* U. E. en eindelijk tot *U.*

«Uw Edelheid is natuurlijk derde persoon, en van daar dat het zijn moet: «U is», «u heeft» (door «persoon» wordt hier verstaan het werkwoord met *ik, jij, hij* en hun meervoud b.v. *ik ben, jij zijt, hij is*). De vraag komt hierop neer: Zal men na «u» den tweeden of den derden persoon gebruiken?

Nu is echter «u» in de plaats getreden van «jij», dat in de spreektaal bijna niet meer voorkomt. Zoo beschouwd kan men bij «U» zeer geschikt den tweeden persoon gebruiken, en zeggen: «u hebt», «u zijt». Dit is niet alleen zeer begrijpelijk maar heeft ook het voordeel dat het goed is voor enkelvoud en meervoud beide. De derde persoon laat zich hier alleen in het enkelvoud gebruiken. Men kan niet zeggen: «vrienden u is (of u zijn) tevreden, maar wel «zijt tevreden». Dat is dus altijd bruikbaar en daarom verkieslijk.

P. heeft ergens het volgende gelezen:

«Het heele gezelschap bracht daarna een bezoek aan een watergrag, die een elk vertelde onder welke der zeven planeten hij geboren was». Wat wordt hiermee bedoeld.

Oudtijds meende men dat de aarde in het middelpunt van het heelal stond. Om haar heen draaiden de zeven planeten.

Dit waren:
De Zon.
De Maan.
Mercurius.
Venus.
Mars.
Jupiter.
Saturnus.

Eik mensch, zoo geloofde men, was geboren onder een der planeten, dat wil zeggen, dat deze op zijn leven en lot invloed oefende. Vandaar dat de waargeggers trachten te bepalen onder welke planeet iemand geboren was, en daaruit hun voorspellingen opmaakten. Was iemand geboren onder Mars, den god van den strijd, dan zou hij krijgshaftig zijn, onder Jupiter machtig enz.

Dat hieronder veel bedrog en dwaasheid liep is licht te begrijpen. Maar nog altijd zijn er veel menschen die er aan gelooven. In Gods Woord worden zulke dingen uitdrukkelijk verboden.

In Ezra 3 vs. 11, 12, 13 staat, schrijft W. W.: En zij zongen bij beurten, met den Heere te loven en te danken, dat Hij goedig is, dat Zijn weldadigheid tot in eeuwigheid is over Israel. En al het volk juichte met groot gejuich, als men den Heere loofte over de grondlegging van het Huis den Heeren.

Maar vele van de priesteren, en de Levieten, en de hoofden der vaders, die oud waren, die het eerste Huis gezien hadden, dit Huis in zijn grondlegging voor hunne oogen zijnde, weenden met luider stem; maar velen verbleven de stem met gejuich en met vreugde.

Zoodat het volk niet onderkende de stem van het gejuich der vreugde van de stem des weens van het volk; want het volk juichte met groot gejuich, dat de stem tot van verre gehoord werd.

Als ik nu goed reken, zegt hij, moeten de jongsten van hen die klaagden twaalf jaar of daaromtrent zijn geweest. Hun getal kan dus niet groot geweest zijn. Toch staat er dat het weenen en het juichen ongeveer even sterk waren.

Laat ons zien hoe het staat.

Nebocadnesser, koning van Babel, voerde omstreks 600 vóór Christus oorlog tegen Juda.

Na zijn eerste overwinning bracht hij een aantal aanzienlijken uit Juda over naar Babel. Onder deze waren Daniel en zijn drie vrienden. Dit was de eerste wegvoering. In het geheel zijn er drie geweest.

Bij de tweede moesten duizenden handwerkerslieden Karán verlaten voor Babel.

De derde wegvoering omvatte bijna al die nog in Kanaän over waren.

Nu wordt de zeventigjarige ballingschap beschouwd te beginnen met de eerste wegvoering in 606 vóór Christus. Toen het volk in 536 terugkeerde moesten die van de eerste wegvoering minstens 80 jaar oud zijn, om zich wat van den tempel te herinneren. Maar die van de laatste wegvoering konden bij hun terugkeer 60 jaar oud en daarboven zijn, zij konden zich den eersten tempel best herinneren. Want die is eerst verwoest bij de derde wegvoering. Er waren dus tamelijk velen die konden weklagen over de verloren heerlijkheid van den eersten tempel, dien zij zich nog uit aanschouwen herinnerden. Alleen de jongere geslachten konden geen vergelijking maken.

Een vraag over het «Haneboek» meen ik reeds vroeger te hebben beantwoord. Nu kortelijk dit: Het Haneboek was een schoolboek, waaruit de jeugd spellen en lezen leerde. Het ontleeende zijn naam aan het prenten van een grooten haan op den titel, die ook in andere boeken voorkomt.

Onder den haan stond het volgende versje:

De haan verkondigt 's Heeren dag,
Heeft in zijn huisgezin ontzag.
Hij roept een ieder vroeg aan 't werk,
En Zondag naastig naar de kerk.

HOOGENSEN.

Buitenland.

Duitschland. Bij de verkiezingen voor de nationale vergadering.

Het is te denken dat in Duitschland, nu de republiek in plaats van de monarchie getreden is, de hand aan den ploeg geslagen wordt om roovert doelmijk de nadeelen, die uit den veranderden toestand voor de Kerk kunnen voortvloeien, af te weeden. Scheiding van Kerk en Staat was reeds aan de orde vóórdat de revolutie tot stand kwam. Maar nu is te vrezen dat deze op een manier zal tot stand komen, die de Kerk in haar beweging zal belemmeren. Konden de leiders der kerk naar tot het besluit komen: wij aanvaarden het beginsel van de Vrije Kerk. Doch nog steeds blijft men in toonaangevende kringen het denkbeeld van de Volkskerk vasthouden, waarin ook, maar niet uitsluitend, plaats zal zijn voor hen die hare belijdenis beaamt. Daaruit is te verklaren dat de Opperkerkeraad en de permanente Commissie der Algemeene Synode, toen het ging tegen de verkiezingen voor de Nationale vergadering die over de bestuursvormen der republiek zou hebben te beslissen, eischte dat alle Evangelische mannen en vrouwen tegenover de politieke partijen de volgende «Forderungen» zouden laten gelden:

10. Vrijheid van Godsdiensbetuigen en volle bewegingsvrijheid voor de Evangelische Kerk; 20. dat er overleg zal gepleegd worden tusschen de organen van de Kerk en die van den Staat vooraf er een verandering gemaakt wordt in de verhouding die er tusschen Kerk en Staat tot hertoe bestaan heeft; indien deze niet plaats heeft, zal er een «Kulturkampf» ontstaan, waarvan de gevolgen niet zijn te overzien; 30. dat de Kerk als een publiekrechtelijk lichaam zal erkend blijven, en dat haar dienstgevolge het recht zal gewaarborgd zijn om belastingen te heffen; dat zij in het bezit zal blijven van haar vermogen en zij voldoende schadeloos gesteld wordt, indien zij geen geld meer uit de Staatskas zal verkrijgen; 40. dat hoe ook de verhouding tusschen Kerk en Staat geregeld wordt, een openbaar schoolwezen staatsrechtelijk gegrond op het fundament eener Christelijke vorming en opvoeding, en waarbij niet daarnaast Evangelische Godsdiensonderwijs gegeven wordt; een openbaar onderwijs waarvan het middelpunt een Godsdiensloze zedeleer is; ontbrekend en verderfelijk moet genoemd worden voor de grondslagen der Duitse cultuur; tenslotte, dat de Theologische faculteiten als noodzakelijk voor een alle wetenschappen omvattende Hoogeschool bestaan blijven.

De dreiging met een «Kulturkampf» is opmerkelijk. Rome heeft zulk een strijd eenmaal gevoerd met het gevolg, dat de rechten en vrijheden der Roomsche kerk in Duitschland, die door de z.g. Meiwetten waren aangerand, door den Staat moesten erkend worden. Doch de Roomsche Kerk vormde een eenheid en kon daardoor een kracht ontwikkelen, welke tenslotte een Bismarck noodzaakte om te capituleren. Doch deze ontbrekt juist in de Evangelische Kerk. Zij is jammerlijk verdeeld, en het besef dat zij zich als vrije kerk op het fundament der belijdenis heeft te reformeeren, waardoor zij wel klein worden, maar aan innerlijke kracht winnen zou, schijnt maar te veel te ontbreken.

Gemengd Nieuws.

Stemming over behoud van Godsdiensonderwijs. Volgens de Rhein-Weitz, Zeitung van 6 Jan. 11. werd te Buer-Waasel een stemming gehouden over de vraag, of men het Godsdiensonderwijs op de scholen wenscht te behouden of niet. 179 stemmen werden uitgebracht voor scholen zonder Godsdiensonderwijs, terwijl 703 ouders zich voor scholen met Godsdiensonderwijs verklaarden. Dit is des te merkwaardiger, omdat het grootste deel der bevolking tot de socialisten behoort. Het grootste deel van hen die het Godsdiensonderwijs niet door de school wenschten gegeven te zien, spraken uit, dat ze wel Godsdiensonderwijs verlangden, doch alleen door de Kerk. Mocht de stemming overal in Duitschland aldus zijn!

WISCKEL.

Officiële Berichten.

Vrije Universiteit.

Men schrijft ons: Werken, voortdurend werken, en op allerlei geoorloofde wijze werken, is thans zaak.

Besproken werd op de laatst gehouden Jaarvergadering, dat niet mocht worden gerust voor de contributie tot f 150.000 per jaar was gekomen. Thans zijn we aan de f 40.000 toe.

En wij gaan voort, hard voort, maar nog niet genoeg voort, om over voldoende inkomsten te beschikken. Het aantal hoogleeraren klimt en de uitgaven voor honoraria en voor de kosten stijgen.

Dank zij 's Heeren zegen, de bereidwilligheid der vrienden en de krachtige actie van de comité's, correspondenten en agenten, is in dit jaar de contributie met ruim f 1200 vooruit gegaan. Grotingen ging weer vooruit. In de maand Februari werd dat het werk op nieuw aangepakt en de eerste week werd de contributie met f 493 en de tweede week met f 268 verhoogd.

Het comité te Groningen stelde den heer van der Blom aan, door wien deze provincie, straks wellicht ook Drenthe en misschien Overijssel, zal worden bewerkt.